

ARKKITEHTITOIMISTO EIJA TEIVAS

Pirkkalaistie 1 37100 Nokia
p. (03) 342 2347 fax (03) 342 2816
sähköposti eija.teivas@kolumbus.fi



**KOUKKUNIEMI
TAMPERE
KAUPUNKIKUVALLINEN SELVITYS
24.8.2005**

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	1
ALUEEN HISTORIALLINEN KEHITYS	2
ARKKITEHTUURI	4
NYKYTILANTEEN ANALYYSI	9
YHTEENVETO	13
LÄHTEET	13
KARTTALIITE	14

Ilmakuva Tampereen kaupungin verkkosivuilta.

KOUKKUNIEMEN KAUPUNKIKUVALLINEN SELVITYS

JOHDANTO

Koukkuniemen kaupunkikuvallinen selvitys tehtiin Tampereen kaupungin tilakeskuksen toimeksiannosta kaavan suojelumääräysten toteuttamiseksi ja tontin rakennustaiteellisten ja kaupunkikuvallisten arvojen selvittämiseksi. Toimeksianto liittyi uuden ravintokeskuksen (hanke 3001051) rakentamishankkeeseen. Selvityksestä tuli käydä ilmi seuraavat seikat:

- alueen historiallinen kehitys, painottaen nykytilaan johtanutta asemakaavallista ratkaisua
- rakennusten ominaispiirteet ja arkkitehtuuri yleisellä tasolla
- nykytilan analyysi; rakennetun kokonaisuuden ja viheralueiden suhde, suhde järvelle, näkymät, kulkureitit ja päälähestymissuunnat alueella.

Työ tehtiin elokuussa 2005 perehtymällä alueeseen paikalla, tutkimalla vanhoja ja uusia asemakaavoja, asemapiirroksia, rakennuspiirustuksia, puistosuunnitelmia, historiikkia ja valokuvia. Lisäksi haastateltiin puisto-osaston nykyisiä ja entisiä suunnittelijoita. Yhteyshenkilönä kaupungilla oli arkkitehti Elina Viitanen ja työn teki arkkitehti Eija Teivas.

ALUEEN HISTORIALLINEN KEHITYS

Koukkuniemen alue otettiin julkiseen käyttöön 1886, jolloin sinne valmistui kauppias G.F. Ahlgrenin testamentin lahjoitusvaroin rakennettu vaivaistalo. Paikka valittiin kauniilta kallioiselta kumpareelta Näsijärven rannalta, keskustan asutuksen ulkopuolelta. Etuna pidettiin sitä, että vieressä oli savipohjaisia viljelymaita. Laitokseen sijoitettiin ihmisiä, jotka eivät pystyneet huolehtimaan itsestään; hoidokkeina oli paitsi vanhuksia ja sairaita, myös lapsia ja mielisairaita. Alueelle 1893 tehty lastenkoti toimi vain pari vuotta, minkä jälkeen Koukkuniemeen sijoittui myös Tampereen kunnallissairaala. Vaivaistalo- nimitys vaihdettiin kunnalliskodiksi 1919. Pelkästään vanhainkodiksi laitos muuttui vasta 1970-luvulla.

Suorakulmainen pihapiiri puurakennusten aikaan (1886-1952)

Vuonna 1886 valmistunut keskeinen, suorakaiteen muotoinen pihapiiri muodostui neljästä pitkänomaisesta puurakennuksesta, jotka sijaitsivat kalliolla alueen korkeimmalla kohdalla. Rakennuksista kaksi oli hoidokkirakennuksia, yksi hallintorakennus ja yksi asuin-ulkohuonerakennus; sisäänkäynti oli perinteiseen tapaan pihan puolelta. Rannassa pihapiiriin itäpuolella oli kivirakenteinen sauna. Rakennusryhmän lounaispuolelle valmistui lastenkotirakennus 1893, joka muutettiin kunnallissairaalaksi jo muutamaa vuotta myöhemmin. Eteläpuolelle, tulotien molemmin puolin rakennettiin 1900-luvun alussa kivirakenteinen mielisairaala (1902) ja työlaitos (1906) sekä vartijan koppi. Aina 1930-luvulle asti pihapiirin ulkopuolella rannassa oli myös halkovaja ja kellari, itäpuolella navetta, sikala, riihi ja lato. Vanhojen valokuvien mukaan alueen puusto oli tuolloin melko rehevää.

Lastenkotia lukuun ottamatta kaikki sijaitsivat suorassa kulmassa toisiinsa nähden. Tulotie sijaitsi samalla paikalla kuin nykyinen, hallintorakennukselle johtava tie, ja sen molemmin puolin oli viljelyksiä, joita tarvittiin ruokahuollon tueksi. Tulotien akselia on korostettu myöhemmin puukujan avulla. Alueelle on saavuttu alusta asti nykyistä Rauhaniementietä.

Uusi, tiilinen hallintorakennus tehtiin vanhaan pihapiiriin asuinrakennuksen tilalle 1925. Uusia suunnitelmia tilojen uusimiseksi ja lisäämiseksi tehtiin taas 1930-luvulla. Piha olisi laajennettu kaksinkertaiseksi, ja muotopuutarhojen oli määrä ulottua peltöjen paikalle tielle asti. Rauhaniementietä reunustava pensasaita esiintyy jo tuon ajan suunnitelmissa.

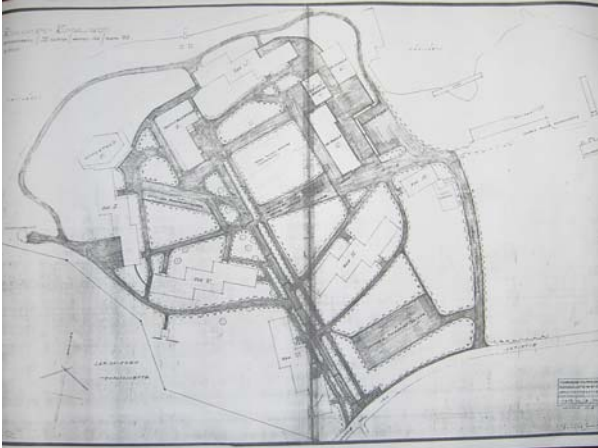
Ehdotuksesta toteutui punaisella värillä piirretty nykyinen Rauhaniemen sairaala 1936, silloinen hoidokkirakennus, ja lahdenpoukaman yli oikaiseva betoninen silta sekä itäpuolella sijaitseva sikalan laajennus. Korttelin keskelle purettavaksi merkitty vanha päärakennus jäi paikoilleen 1960-luvulle asti, jolloin ympäristö oli jo täysin erilainen.



Asemapiirros 1935, Jaakko Laaksovirta

Maastoa myötäilevä suurkortteli (1952-)

Sotien jälkeen kunnalliskoti tarvitsi ajanmukaistamista entistä kipeämmin. Henkilökunnan asuntola Niksula valmistui ensiksi 1952. Hoitorakennusten suurisuuntainen uudistus aloitettiin 1954. Työ laajeni toteutuksen aikana, ja suuri hanke tuotti vuoteen 1961 mennessä viisi nelikerroksista hoidokkirakennusta, juhlatalon ja keittiö-ruokalan, joita kaikkia yhdisti huoltotunneli. Itäpuolella oli edelleen pari talousrakennusta.



Asemapiirros 1961. Toteutunut suunnitelma.



Ilmakuva lännestä 1967. Tampereen museot, valokuva-arkisto. Kuvaaja ei tiedossa. Pihan keskellä olevaa puustoa on jo karsittu.

Suorakulmaisesta koordinaatistosta oli luovuttu. Uudet, porrastetut, pitkät rakennusmassat myötäilivät maaston muotoja metsäkaupunki-ihanteen mukaisesti, mikä oli 1950-luvun alulle tyypillistä. Funktionalismin perintönä tulleet valoisuuden ja väljyyden vaatimukset näkyivät pihan avarina nurmikenttinä Tapiolan tapaan. Asuinrakennuksia muistuttavia hoitorakennuksia tehtiin useita laitospäätymisen välttämiseksi. Rakennukset ja rannasta päin katsottuna näkyvissä kulkeva tunneli muodostivat nyt suurkorttelipihan, joka rajautui selkeästi varsinkin järveltä päin; pihalta näki järvelle vain paikoin rakennusten välistä.

Keittiön huoltoliikennettä varten tehtiin uusi tieyhteys Rauhaniementieltä. Vanhan tulotien molemmiin puoliin suunniteltiin jalkakäytävät ja yksi rakennus, joka toimi maamerkinä kaupungin suunnasta tullessa. Puukuja ulottui kohtaan, josta pihanäkymä avautui. Entisten peltojen paikalle tehty paikoitusalue jatkoi siltä osin avointa maisemarakennetta. Pihakummun juurelle lämpimään paikkaan oli tehty myös kioski katoksineen. Rakennusten edessä ja takana oli runsaasti tilaa ja puukujan suuntaista rakennusta lukuun ottamatta niiden ympäri voi kävellä. Kun viimeinen vanha puurakennus purettiin keskeltä pihaa 1963, alueen yleisvaikutelmasta tuli entistä väljempi. Pihan ulkopuolelle tehtiin rantaa myötäilevä polku penkkeineen, uimakoppeja ja laitureita. Korttelipihassa ei ole tehty merkittäviä muutoksia 1960-luvun jälkeen.

Itäpuolen rakentaminen

Lisärakennukset sijoitettiin 1960-luvun jälkeen vanhan rakennuskannan ja huoltotien itäpuolelle entisen tallin ja muiden maatarakennusten paikalle. Viisikerroksinen, hoivakotityyppinen Lehtelä valmistui 1978. Viimeisin ja suurin vanhainkotirakennus Koivula otettiin vaiheittain käyttöön vuodesta 1985 lähtien. Lehtelä oli massaltaan päistään porrastettu suorakaide, jonka molemmissa päissä oli portaikot, Koivulassa oli useita sivusiipiä. Keskenään samansuuntaisten rakennusten väliin jäi pihaa. Rakennusten ympäristö istutettiin tiheään puilla ja penssillä lähes rantaan asti.

ARKKITEHTUURI

Nykyisessä rakennuskannassa on kerrostumia jokaiselta vuosikymmeneltä 1920-luvulta lähtien. Ominaispiirteet ovat säilyneet pääasiassa varsin hyvin.



Hallintorakennus etelästä.



Hallintorakennus lännestä.

Hallinto- eli talousrakennuksen suunnitelmat on tehnyt rkm Eetu Murros ilmeisesti yhdessä Bertel Strömmerin kanssa 1924. Rakennuksessa on L-muotoinen massa ja jyrkähkö, tiilinen aumakatto voimakkain räystäslistoin ja hammaskoristein. Kaksikymmenluvun klassismista kertovat myös punatiilisen julkisivun harkotusta jäljittelevä, rapattu ja vaakauritettu pohjakerros ja nurkat sekä rapatut ikkuna- ja ovikehykset. Ikkunajako on symmetrinen, ikkunat 4-6-9- tai 12-ruutuisia, katolla korvaikkunat. Katolla ja pääjulkisivussa on yksittäisiä pyöreitä ikkunoita ja oven päällä kaari-ikkuna. Toisen sisäänkäynnin yläpuolelle on 1959 tehty betonista tyyliin sopimaton lisäys.



Sairaala pihan puolelta.



Sairaala huoltopihan puolelta.

Sairaala Bertel Strömmer 1935. Funkis-henkinen lisäys Jaakko Ilveskoski 1956. Nelikerroksisessa, suorakaiteen muotoisessa rapatussa massassa on pieni L-uloke koillisnurkassa. Pohjakerros on erotettu kerroslistalla jalustaksi, jonka pitäisi olla seinäpintaa tummempi. Loiva aumakatto lienee alun perin ollut peltikatto. Ikkunajako on säännöllinen. pihan puolella ikkunat kolmiosaiset ja järven puolella kaksiosaiset, joka

ikkunan yhdessä osassa on pieni tuuletusikkuna. Yleisissä tiloissa on suuria ruutuikkunoita sekä vaakasuuntaisia, pieniä ikkunoita. Vanhat parvekekaiteet ovat vaakasuuntaista teräsputkea, uudemmat umpinaiset kuten hoitorakennuksissa.



Niksulan itäpääty. Piha on aidattu huoltotiestä pensasaidalla.



Niksulan pohjoissivu.

Niksula (henkilökunnan asuntola) Jaakko Ilveskoski 1952, katos 1971. Muutos vanhusten asuntolaksi 1974 Pentti Kauppila. Viimeksi rakennuksessa on toiminut päiväkotinä, ja se on nykyisin tyhjiällä. Rakennus on muita hoitorakennuksia selvästi pienempi ja se sijaitsee keskeisen pihapiirin kehän ulkopuolella.

Ominaispiirteisiin kuuluvat tiilinen satulakatto, roiskerapatut julkisivut ja rapattu sokkeli, pieni erkkeri eteläsivulla ja parvekkeissa teräsputkikaiteet. Porrashuoneen pystyikkunassa ja kulmaikkunoissa on punatiilikoristeet. Ikkunajako on tasainen ja puitejako epäsymmetrinen. Länsipäätyyn on lisätty portaat 1970-luvulla. Samalla vuosikymmenellä kaakkoiskulmaan lisätty puinen katos sopii huonosti rakennuksen kylkeen.



Jukola pihan puolelta.



Jukolan ovikatos järven puolella.

Hoitorakennukset

Jukola 1955, Havula 1954, Urpula 1958, Varpula 1959 ja Iltala 1959. Suunnitelmien allekirjoittaja Jaakko Ilveskoski, paitsi Jukolan Seppo Rihlana.

Hoitorakennukset ovat keskenään lähes samanlaisia. Pitkien, 4-5-kerroksisten rakennusten julkisivut ovat kolmeen osaan porrastettuja, taitekohdissa kulmia pehmentävät parvekkeet ovat kahdelta sivulta suojaiset. Parvekekaiteet ovat lyhyeltä sivulta näkyvyyden sallivia teräskaitteita ja pitkältä umpinaisia. Yhteistilojen suuret ikkunat

ovat päädyissä. Julkisivuissa on karkea roiskerappaus, liuskekivisokkeli ja säännöllinen ikkunajako, tammiset, lakatut lasiovet sekä ylöspäin suuntautuvat tai taitetut ovikatokset.



Iltala korttelipihan puolelta.



Iltala rannan puolelta.



Urpulan pääty puiden takana



Urpula puukujan alkupäästä
Rauhaniementieltä



Havula Rauhaniementieltä läheltä
huoltotien päätä.



Havula korttelipihalta



Varpula pihan puolelta



Varpulan pääty ja tunnelia järven puolelta.



Juhlatalo pihan puolelta.



Juhlatalo järven puolelta.

Juhlatalo, Jaakko Ilveskoski 1960

Hoitorakennus Iltalan päädyssä lähellä hallintorakennusta sijaitseva juhlatalo on tasakattoinen, yksikerroksinen ja melko vapaamuotoinen, sisäänkäynti on pihan puolelta ja maisema suuntautuu järvelle.



Ravintokeskus vasemmalla, lämpökeskus piippuineen oikealla. Takana sairaala.



Ravintokeskus ja laivalaituri idästä.

Ravintokeskus ja lämpökeskus. Jaakko Ilveskoski 1954. Tilat sijoittuvat pihatason alapuolelle kehän koillisreunalle. Osittain maan ja katutason alla sijaitseva lämpökeskus on tasakattoinen ja sen hallitsevin piirre on punatiilipiippu. Useaan kertaan laajennettu,

rapattu ravintokeskus (Pekka Ilveskoski 1976, 1984) on hoitorakennuksista poiketen matala ja osin satula- osin tasakattoinen. Ikkunajako on säännöllinen ja puitejako 1950-luvulle tyypillisesti epäsymmetrinen.



Tunnelia ja verkkoaitaa hallintorakennuksen takana. Tunnelin näkyvät julkisivut on käsitelty kuten hoitorakennustenkin.



Puiset uimakopit ja laituri alueen länsiosan rannassa.

Uimakopit Jaakko Ilveskoski 1956.

Muoto on ylöspäin levenevä sekä peiterimalaudoitetuissa seinissä että kuparisessa ilmanvaihtoputkessa, loiva aumakatto on peltiä, ovesa on kolme pyöreää aukkoa. Ulkonäkö ei ole muuttunut alkuperäisestä.



Kioski ja pihan oleskelupaikkoja lännestä.



Varasto lännestä järven suunnasta.

Kioski Jaakko Ilveskoski 1961.

Suorakulmaisen, kalkkiahiekkatiilistä rakennetun kioskin näkyvin piirre on etelän puoleisen sivun rivi pyöreitä, kantavia terästolppia. Kaksi sivuista on umpinaisia, kahden yläosa on lasia ja alaosa samoin kuin otsapinta kuparipeltiä. Lähes tasainen, lipaksi ulkoneva katto kattaa myös terassin.

Varasto J. Mäkimartti 2002

Varasto on tehty entisen kappelin paikalle. Tummasävyinen, keltaovinen puurakennus sijaitsee huomaamattomasti alueen lounaislaidalla ja sulautuu kohtalaisen hyvin kasvillisuuden sekaan.



Lehtelän lounaispääty



Lehtelä lännestä Niksulan suunnasta

Lehtelä 1978. Pekka Ilveskoski 1976

Rakennus on hahmoltaan viisikerroksinen, selkeä suorakaide, jonka päissä portaat ja parvekkeet. Pesubetonipintaiset, harmaat elementtijulkisivut säännöllisin ikkunajaoiin ja tummin ikkunapuittein sekä sementtikuitulevyllä katettu aumakatto ovat ajalle tyypilliset. Pystysuunta korostuu päädyissä portaikkojen seinämien ja pylväshaapojen vaikutuksesta.



Koivulaa.



Koivulan sisäänkäynti

Koivula 1985. Pekka Ilveskoski 1983

Uusin hoitorakennus on nelikerroksinen betonielementtitalo, jossa on muista poikkeava, monisiipinen massa ja julkisivumuodot viistokulmaisine erkkereineen ja parvekkeineen. Sementtikuitulevyllä katetun satulakaton päätykolmioissa on poimulevyä. Ikkunat ovat tummapuitteiset kapein ritilällä peitetyin tuuletusluukuin. Koivulan edustalla on erikoinen, sisäänkäynnin ja kahvion sisältävä yksikerroksinen rakennelma, joka poikkeaa täysin rakennuksen muusta materiaali- ja muotokielestä.

NYKYTILANTEEN ANALYYSI

Maisemarakenteeseen kuuluu olennaisena alueen eteläpuolella kohoava, havupuuvaltainen metsärinne, jota alueelle johtava tie myötäilee. Rinteen alla pohjoispuolella on hienojakoista maalajia, jota on käytetty peltoina ja niittyinä, ja josta nyt osa on edelleen avointa paikoitusalueita ja osa rakennettua. Lähellä rantaa on osittain paljaita kalliokumpareita, joista suurimman ympärille on rakennettu Koukkuniemen

länsiosan rakennuskanta. Alueen lounaispuolelle rakennetut uudet kerrostalot liittävätkin Koukkuniemen kaupunkirakenteeseen ja rajalla ollut metsikkö on nykyisin kapea vyöhyke. Itse alueelle johtaa kaksi liittymää, joista ensimmäinen on suureen korttelipihaan johtava vanha puukuja ja toinen 1950-luvulla rakennettu huoltotie, josta päästään myös kahteen uusimpaan hoitorakennukseen.



Saapuminen alueelle. Puut peittävät talon päädyn vasemmalla.



Käännös puukujalle.

Pääsaapumissuunta on lännestä. Rauhaniementie kaartuu itäpuolella Lapin pientaloalueelle, josta suunnasta tulee vain vähän liikennettä. Hoitorakennuksen (Urpulan) pääty toimii periaatteessa maamerkinä ja alueen esittelijänä, joka ohjaa kulkijan pääkselinä toimivalle puukujalle. Talon pääty peittyy kuitenkin kesäaikaan lehtipuiden taakse ja maamerkin tehtävä jää yllättäen pysäkkikatokselle. Paikoitusalueen takana olevan hoitorakennuksenkin (Havula) pitäisi näkyä kunnolla paikoitusalueen yli. Tietä reunustava orapihlaja-aita on tarkoituksenmukaisiin matalana. Itäosan rakennusten päädyt näkyvät myös kauas tulosuuntaan. Maasto on itäpuolella huomattavasti tietä matalammalla.



Puukujan korostama akseli hallintorakennukselle.



Korttelin reuna näkyy paikoin aukean ylitse. Paikoitusalue on entistä peltoa.

Tärkeä länsiosan solmukohta on puukujan alkupään lisäksi loppupää, josta avautuu näkymä korttelipihaan. Vuosina 1954-61 rakennetut muodostava vanhempien rakennusten kanssa laajan, ilmeeltään varsin yhtenäisen kehän, jota ainoa materiaaliltaan poikkeava ja kehältä sisään päin työntyvä hallintorakennus dominoi korkealla akselin päätteellä.



Avaraa korttelipihaa maisemapuineen. Edustalla kulkee pihan pääakseli.



Näkymä kalliokumpareelta etelään, tulosuuntaan.

Vihersuunnitelmissa on pyritty viihtyisyyteen varsinkin lähimaisemassa; pensaat ja matalat kasvit sijaitsevat enimmäkseen rakennusten seinustoilla, ja pihan keskialueella on nurmikentän lisäksi muutamia, hyvin korkeita pihtakuusia ja korkeimmalla kohdalla pieni männikkö. Kioskin vaiheilla on oleskelupaikkoja penkkeineen ja keinuineen ja niiden lähellä suojakasvillisuutta. Asfaltoitujen kulkuväylien varrella on muuten lähinnä yksittäisiä puupenkkejä. Näkö- ja kulkuyhteyksiä pihalta järven suuntaan on rakennusten väleistä, jossa rantapuusto usein peittää näkymät. Rantapuustoa tulisikin paikoin harventaa.



Järvi pilkottaa ravintokeskuksen päädystä.



Länsipuolen rantapolku.

Länsipuolen korttelin pihaa huomattavasti alempana on rantavyöhyke, jolla on nurmikenttää, pihasta poiketen melko paljon runkopuita tuulen suojana sekä rantaa myötäilevä sorapintainen polku, jolle pääsee rakennuskehältä. Polulta näkee hyvin järvelle niukan pensaskerroksen ansiosta. Yksi kauneimmista kohdista on ravintokeskuksen itäpuoleinen ranta, jossa vielä on käyttämätön laivalaituri hopeapajujen katveessa. Huoltopihaltakin aukeaa järvinäkymä.



Lähestyminen idästä. Oikealla Koivula. Taustalla näkyy vähän Havulaa.



Yleiskuva itäpuolesta huoltotieltä katsottuna. Keskellä Lehtelä.

Itäpuolen kasvillisuudessa korostuu monipuolisuus ja runsaus, mikä on rakennusajankohta huomioon ottaen luonnollista. Puustoa ja pensaita on joka puolella rakennuksia, paikoin tiivistikin. Molempien rakennusten seinustalla kasvavat korkeat pylväshaavat ovat voimakkaita elementtejä maisemassa. Näkymiä järvelle ei kulkuväyliltä tai oleskelualueilta juuri ole. Rannan lahdenpoukaman yli johtavan betonisen kaarisillan itäpuoli on luonnonvaraisena hoidettua rantaa uimakoppeineen.



Itäpuolen rantavyöhyke on alueen ainoa luonnonmukaisena hoidettu alue vanhoine kaarisiltoineen. Näköyhteyttä muille pihalueille ei ole.



Huoltotien pohjoispäässä on veistos, mutta mahdollisuus järvinäkymään on jätetty hyödyntämättä.

Voimassa oleva asemakaava on vahvistettu 1989, ja siinä aluetta koskee mm. merkintä sj-5: ”Rakennustaiteellisesti arvokas ja kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä alue. Alueen kaupunkikuvan kannalta merkittävää luonnetta ei saa muuttaa. Uudisrakennusta tai olemassa olevaan rakennukseen tehtäviä muutoksia suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota alueen rakennustaiteellisten ja kaupunkikuvallisten arvojen säilyttämiseen”. YS-alueelle sallitaan kuusikerroksisia rakennuksia tehokkuudella 0,8. Rakennusala on määritelty suurpiirteisesti, eikä sillä ohjata rakennusten sijoittelua, vain rantavyöhyke on sen ulkopuolella. Ensimmäinen varsinainen asemakaava on tehty vasta suuren laajennustyön jälkeen 1961, ja se noudattelee toteutettua ratkaisua. Vuoden 1935 asemakaava on lähinnä suunnitelma, sillä kaavamerkintöjä siinä ei ole. (ks. kuva sivulla 2)

YHTEENVETO

Koukkuniemen alueen kaupunkikuvan historiasta erottuu kolme selkeää vaihetta. Ensimmäinen on 1880-luvulta 1950-luvulle asti kestänyt vaihe, jonka aikana rantakalliolla sijaitsevan pihapiirin neliömäinen hahmo ja etelä- ja länsipuolisten peltojen avoimuus säilyi jokseenkin samanlaisena rakennuskannan osittaisesta uusiutumisesta huolimatta. Toinen vaihe ajoittui 1950-luvun puolivälistä 1960-luvun alkuun, jolloin rakennuskanta uudistettiin muutamaa rakennusta lukuun ottamatta ja pihapiiri avartui huomattavasti vapaamuotoiseksi suurkortteliksi peltojen muuttuessa paikoitusalueiksi ja avariksi nurmikentiksi. Kolmannessa vaiheessa 1970- ja 1980-luvuilla täydentyi alueen itäosa aikaisemmasta kokonaisuudesta selvästi erillään.

Alueen länsiosan nykyinen ilme ympäristöineen noudattelee luonteeltaan pääosin 1950-luvun henkeä. Kokonaisuuden muodostaa vapaasti maaston mukaan sijoiteltujen, rapattujen rakennusten ja tunnelin rajaama, suuri korttelipiha. Tärkeitä tekijöitä ovat myös avarat nurmikentät, muutamat suuret maisemapuut ja väljyys rakennusten molemmin puolin. Rantavyöhykkeen ominaisuuksista olennaisia ovat nurmialueet sorapintaisine, kaartuvine käytävineen ja runkopuineen. Lähestyttäessä alueen luonteesta kertoo ensiksi yhden hoitorakennuksen pääty ja puukujan päästä avautuva näkymä paikoitusalueen yli korttelipihaa reunustavaan rakennukseen. Itse kortteliin johdattaa koivukuja-akseli, joka on oleellinen osa alueen luettavuutta. Varhaisemmasta vaiheesta kertovat hallintorakennus ja sairaala. Käytäväverkosto niiden välisellä alueella ja yksi hoitorakennuksista kuuluvat myös varhaisvaiheen suorakulmaiseen koordinaatistoon.

Itäosa taas edustaa 1970- ja 1980-lukuja, joskaan siellä ominaispiirteet eivät ole yhtä selkeät kuin valtaosin yhtenä suurena hankkeena toteutetussa länsiosassa. Rakennukset eivät myöskään ole kokonaisuuden kannalta yhtä tärkeitä kuin länsiosan rakennukset. Entinen henkilökunnan asuntola kuuluu ilmeeltään länsiosaan, mutta jää sen ulkopuolelle. Länsi- ja itäosan välinen sisäinen liikenne on jossain määrin jäsentymätön ja kulkee ikään kuin takapihojen kautta. Kulkuväyliltä ja/tai oleskelupaikoilta tulisi olla näkymiä järvelle. Kartalle nuolin merkityt näkymät eivät saisi kesälläkään peittyä.

Täydennysrakentamisen tulisi sijoittua siten, että puukujan lisäksi korttelin kehä (ts. Havula) näkyy selvästi tulosuunnasta katsottuna, ja että avoin maisemarakenne säilyy paikoitusalueen osalta. Suositeltavin paikka on länsi- ja itäpuolen välissä huoltotien vaiheilla. Länsipuolen suurkorttelin keskipiha kestää korkeintaan pari, nykyisen kioskin kokoista rakennelmaa, jotka sijaitsevat matalissa kohdissa peittämättä näkymiä kehällä oleviin rakennuksiin tai muuttamatta olennaisesti pihan jäsenystä.

LÄHTEET

Jaakkola, Jouko, Koukkuniemi 1886-1986. Sata vuotta laitoshuoltoa Tampereella. Tampere 1986.

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998. Tampereen kaupungin ympäristötoimi kaavoitusyksikkö julkaisuja 2/98. Tampere 1998.

Tampereen kaupungin tilakeskuksen arkisto, kaavoitusyksikön arkisto, puistoyksikön arkisto, rakennusvalvonnan arkisto

Haastattelut:

Reijo Huppunen, Koukkuniemen länsipuolen alueesta vastannut puistosuunnittelija (eläk.)

Pirkko Huttunen, Koukkuniemen uuden puolen puistosuunnittelija